

Sofija Sorić

Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest umjetnosti

Izvorni znanstveni rad / *Original scientific paper*

UDK / UDC: 728.84(497. 5 Mali Iž)

14. 6. 2013.

Utvrđeni ljetnikovac obitelji Begna na otoku Ižu

Ključne riječi: ladanjska arhitektura, 16. stoljeće, zadarski otoci

Key words: residential-farming building, 16th century, the Zadar archipelago

Autorica obrađuje dosad nedostavno obrađen primjer ladanjske arhitekture na zadarskim otocima. Riječ je o utvrđenom ladanjsko-gospodarskom sklopu iz 16. stoljeća koji je podigla zadarska patricijska obitelj Begna na otoku Ižu. Dobro sačuvana cjelina sastoji se od velike ladanjske kuće zaštićene ogradnim zidovima s tri kule i kapelom. Građevni sklop jedinstvom zidanja pokazuje da je podignut u jednom zahvatu, a jednostavna arhitektura lišena arhitektonske dekoracije upućuje ponajprije na gospodarsku i obrambenu ulogu ljetnikovca.

Među brojne ljetnikovce na zadarskim otocima, dosad nedostavno obrađene u stručnoj literaturi, spada i Turan u Malom Ižu na otoku Ižu.¹ Utvrđeni ladanjsko-gospodarski sklop dobro se očuvao tijekom vremena i tek je u novije vrijeme ozbiljno narušen pregradnjama. Nekada je pripadao zadarskoj patricijskoj obitelji Begna koja je ondje podigla svoje utvrđeno boravište tijekom 16. stoljeća. Naime, zadarski su otoci tada postali svojevrsan refugij od nesigurnosti izazvane učestalim turskim upadima na zadarsku *terrafermu*. Izgubljeno plodno zaleđe Zadra nadomješta se intenzivnom obradom škrte zemlje na otocima te razvojem dviju značajnih privrednih grana: stočarstva i ribarstva. Takva je situacija dovela i do intenzivnije ladanjske izgradnje na otocima, pa imućni zadarski trgovci i patriciji na njima podižu ponajprije gospodarstvu orijentirane utvrđene ladanjske sklopove i pojedinačne gospodarsko-ladanjske građevine. Uz mletačko-turske sukobe, neprestanoj nesigurnosti života na kopnu značajno su doprinijele i učestale epidemije kuge, a zadarska obala i otoci bili su posebno izloženi pljačkaškim skupinama koje su krstarile akvatorijem.²

Otok Iž, koji se nalazi u drugom nizu otoka pred Zadrom, zbog pogodnog položaja i obradivih površina bio je zarana gospodarski iskorišten te su na njemu u razdoblju

od 15. do 17. stoljeća ladanjske građevine podigle zadarske patricijske obitelji Grisogono, Fanfogna, Begna te talijanska trgovačka obitelj Canaggetti.³ Ljetnikovac obitelji Begna nalazi se u zaselku Malog Iža, zvanom Makovac, koji je smješten na uzvisini s izvrsnim pregledom okolnog akvatorija. Nalazi se na blagoj padini koja se spušta prema uvali Malinina koja je naziv dobila upravo prema mlinu porodice Begna čiji se ostaci nalaze uz more.

Porodica Begna spada u najstarije zadarske patricijske rodove te je za razliku od mnogih drugih, svoje bogatstvo i veliki zemljišni posjed zadržala i u kriznom 16. stoljeću.⁴ Zemljišta na otoku Ižu posjedovali su već početkom 15. stoljeća,⁵ a u prvo desetljeće 16. stoljeća seže niz dokumenata koji evidentiraju kupnju zemljišta na različitim položajima čime je stvoren veći zemljišni posjed na otoku. Prvi spomen zemljišta na položaju Makovac datiran je u 1506. godinu, a poslije, 1508. godine spominje se i vrt u vlasništvu obitelji Begna.⁶ Intenzivno povećanje zemljišnog posjeda na početku 16. stoljeća upućuje na to da je gradnja ljetnikovca već tada bila planirana. S tim u vezi vrijedi spomenuti i dokument iz 1501. godine u kojem je ninski biskup Juraj Divnić, u ime svoje sestre Ivane, udane za Ivana Begnu, potvrdio da je zadovoljan nekim gradnjama koje su bile

1. Shema ljetnikovca Begna na katastarskoj mapi Malog Iža (DAZd, *Mappe catastali 1830., Eso Siroccale, Fol. III*) / *Schematic design of the Villa Begna on the land registry map of Mali Iž (DAZd, *Mappe catastali 1830., Eso Siroccale, Fol. III*)*

izvedene na otoku Ižu,⁷ što bi se moglo odnositi upravo na podizanje ljetnikovca. Ne treba zanemariti ni činjenicu da se u tom dokumentu kao svjedok javlja poznati zadarski kipar, Splićanin Petar Meštričević, koji je možda imao udjela u spomenutoj gradnji.⁸ Ipak, bez drugih povijesnih potvrda

o izgradnji, ljetnikovac treba datirati u šire razdoblje 16. stoljeća, osobito stoga što se ladanjska kuća Begna prvi put spominje tek 1647. godine, kada je Karlo Begna dopustio svome kolonu da živi u njegovoj kući na Ižu dok mu ne osigura zasebnu nastambu.⁹

Stanje sklopa na početku 19. stoljeća dokumentira katastarski plan iz 1830. godine, koji je značajan zato što donosi stanje prije kasnije nadogradnje ladanjske kuće i ostalih građevina unutar dvorišta (sl. 1),¹⁰ dok je stanje iz sredine 20. stoljeća zabilježeno na fotografijama koje se čuvaju u Konzervatorskom uredu u Zadru.¹¹

Građevni sklop se sastoji od stambene kuće s dvorištem ograđene visokim zidom s tri kule te kapelom smještenom neposredno s vanjske strane sjeveroistočnog zida (sl. 2). Obrambeni zidovi s tri strane zatvaraju pravokutnu parcelu zemljišta, sa sjeveroistočne strane se nalaze stambene kuće. Ostatak prostora prema jugozapadu i sjeverozapadu pripada dvorištu, a cisterna je smještena u sjevernom kutu ograđenog prostora. Obrambeni zidovi su pojačani trima kulama na kutovima, od kojih su dvije kružnog tlocrta, a jedna četvrtastog. Dvije oble kule postavljene su na dijagonalno suprotnim stranama: jedna na pročelju okrenutom moru, u zapadnom kutu, a druga u začelju ljetnikovca, u istočnom kutu (sl. 3). Najbolje je sačuvana zapadna kula. Zidana je kvalitetno, pravilno uslojenim kvadratnim kamenim blokovima. Svojom oblinom izlazi iz linije ogradnog zida, a prilazilo joj se iz dvorišta manjim pravokutnim vratima. S

2. Pogled na pročelje sklopa Begna u Malom Ižu (foto: Sofija Sorić) / *View of the Begna complex front on Mali Iž*

3. Fotografija začelja sklopa iz sredine 20. stoljeća (Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zadru, Fototeka, Mapa Mali Iž – Naselje Mali Iž – Turanj – Kaštel Begna, inv. br. 13974.) / *Photo of back of the complex in the mid-twentieth century (Photo Collection of the Conservation Office in Zadar)*

unutarnje strane uočljivi su otvori u zidu za umetanje greda koje su nosile drvene stepenice. U gornjem dijelu s vanjske strane nalaze se tri ravnomjerno raspoređena pravokutna prozora kojima nedostaje gornji dio, a jedan prozor se nalazi i prema dvorištu. U prizemlju je sačuvan otvor puškarni-

ce u obliku ključanice kakav se nalazi i na obrambenom zidu pročelja. Istočna kula je slična prethodnoj, no pregrađen joj je gornji dio pa nedostaju prozori. Južna kula kvadratne osnove nešto je manja i zidana neurednije od druge dvije. U gornjem dijelu je pregrađena i snižena kao i ogradni zid uz koji je vezana. Jedini kut ogradnog zida koji nema kulu je sjeverni, a pojačan je samo jednim zupcem gibelinskog kruništa. Obrambeni zid pročelja okrenut moru zidan je kvalitetno poput zapadne kule. Ostali obrambeni zidovi zidani su nešto neurednije, a na jugozapadnom je uočljivo i prezidavanje u njegovu gornjem dijelu gdje se nalazi i niz manjih otvora koji su vjerojatno služili za umetanje poprečnih greda koje su nosile pergolu (sl. 4). Na pročelju okrenutom moru, bliže zapadnoj kuli nalazi se dvorišni ulaz širokoga pravokutnog otvora ukrašen motivom bastona s unutarnje strane. Cisterna koja se nalazi u sjevernom kutu dvorišta, neposredno kod ulaza u sklop, izdignuta je nad zemljom poput terase. Gornja je površina bila popločana, a u sredini se nalazi kamena kruna na kvadratnom podestu. Kruna je uobičajenoga kružnog tlocrta s istaknutim kvadratnim vijencem. S jedne je strane ukrašena renesansnim grbom u niskom reljefu tipa *sagomato*. Nepoznati heraldički znak u polju grba prilično je oštećen vremenom, a sastoji se od vodoravne trake smještene u gornjoj trećini oko koje se ovijaju dva lista loze u gornjem dijelu a u donjem dijelu se slabo razaznaje veliki grozd (sl. 5). Uz sjeveroistočnu stranu dvorišta proteže se izdužena dvokatna ladanjska

4. Jugozapadna strana sklopa Begna na otoku Ižu (foto: S. Sorić) / *South-west side of the Begna complex on the island Iž*

5. Kruna cisterne u sklopu Begna na otoku Ižu (foto: S. Sorić) /
Cistern-head of the Begna complex on the island Iž

kuća. Zidana je manje reprezentativno od ogradnog zida pročelja, no ipak je uočljivo čvrsto zidanje uslojenim kamenim blokovima. Okviri vrata i prozora pravokutnog su oblika uokvireni glatkim kamenim gredama, a neki od njih su i novijeg datuma. Neki otvori se ne nalaze na izvornom položaju, primjerice prozori drugoga kata, no razaznaje se

da je pročelje kuće okrenuto dvorištu imalo četiri prozorske osi, a bočni zid kuće okrenut moru samo jednu, dok je začelje kuće bilo uglavnom zatvoreno. Na začelju kuće se naznaka nekadašnjeg otvora nalazi samo na drugom katu gdje su uzidana dva kamena prstena sa svake strane današnjega zazidanog prozora. Na prvom katu pročelja okrenutom dvorištu nalazi se jedan mali zazidani četvrtasti prozor uokviren glatkim kamenim gredama. S obzirom na položaj i dimenzije mogla bi biti riječ o tzv. *de studio* prozorčiću koji bi osvjetljavao prostor radne sobe.¹² Prizemlje se otvara trima jednostavnim pravokutnim portalima, od kojih jedan ima naknadno ugrađenu profiliranu gredu nekog otvora. Prizemlja i danas služe kao kuhinje i spremišta, dok su sobe na katu, što vjerojatno predstavlja izvorni raspored funkcija unutar kuće.¹³ S jugoistočne je strane, vjerojatno u 19. stoljeću, prizidana kuća dvokatnica koja je zauzela istočni kut dvorišta do spominjane kule koja je vjerojatno tada bila dijelom porušena, pa nanovo sazidana.

S vanjske strane sjeveroistočnog zida nalazi se kapelica posvećena nekada Rođenju Marijinu, a danas sv. Ani (sl. 6).¹⁴ Riječ je o manjoj pravokutnoj građevini bez istaknute apside. Zidana je jednako kao i ogradni zid pročelja, dakle većim pravilnim kvadratnim blokovima. U osi pročelja nalazi se portal pravokutnog otvora s podebljom gredom nadvratnika koja je povijena u gornjem dijelu u obliku segmentnog luka. Pokraj desnog dovratnika uzidana je mala škropionica u obliku školjke.¹⁵ Iznad portala se nalazi mali pravokutni otvor, a na vrhu pročelja je zidani zvonik na

6. Sjeverni kut sklopa Begna s kapelom (foto: S. Sorić) / Northern part of the Begna complex with chapel

preslicu, ponešto masivan u odnosu na dimenzije pročelja. Na vrhu zvonika i na stražnjem zabatu krova kapele nalaze se mali dekorativni akroteriji kruškolikog oblika. Jugozapadni zid kapele otvoren je manjim kvadratnim prozorom. Kapela je dijelom obnovljena pri čemu joj je postavljen novi krov i uređena unutrašnjost.

Sklop kuće sa zidinama okružen je većim vrtnim površinama koje su na katastarskom planu s početka 19. stoljeća označene kao ukrasne zelene površine. Uz bočne obrambene zidove sklopa ucrtane su dvije uske parcele vrtova, a u sklopu onoga sjeveroistočnog nalazi se kapela. Prema istom katastarskom nacrtu ljetnikovcu su pripadali mlin, skladište brodske opreme i pristanište za brodove u uvali Malinina podno ljetnikovca. Zgrade su smještene podno ljetnikovca, neposredno uz morskobalu. Skladište je pregrađeno, a mlin je danas ruševina bez krova, no izvorni dijelovi su građeni prilično kvalitetno uslojenim kamenim blokovima.

Ljetnikovac obitelji Begna predstavlja zasebnu varijantu utvrđenih ladanjsko-gospodarskih sklopova kakvi se podižu na zadarskim otocima tijekom 16. stoljeća. Naime, većina zadarskih ljetnikovaca 16. stoljeća podignuta je kao sklop građevina različite namjene i oblika (a koje su često i kronološki diferencirane) koje su ispunjavale potrebe života na ladanju. Unutar njihovih visokih ogradnih zidova najčešće su se nalazile ladanjska kuća, kula (kaštel), kapela, gospodarske građevine te dvorište s cisternom i vrt.¹⁶ Specifičnost ljetnikovca Begna u odnosu na ostale na zadarskom području ogleđa se ponajviše u promišljenom konceptu utvrđenog boravišta, koje se svojim oblikom s tri obrambene kule na kutovima i jednom jedinom visokom građevinom unutar recinkta približava srednjovjekovnom tipu utvrđene rezidencije pravilnoga četverokutnog tlocrta s visokim zidovima i kutnim kulama, ali i utvrđenim ljetnikovcima odnosno kaštelima na splitsko-trogirskom području, od kojih se razlikuje skromnijim dimenzijama i izvedbom.¹⁷ No tipologija ladanjske kuće i kapele, kao i način zidanja pokazuju uobičajene jednostavne oblike ladanjskog graditeljstva na zadarskim otocima koje se više odlikuje praktičnošću i uporabom dostupnog materijala za gradnju nego reprezentativnošću. Rijetki elementi arhitektonske dekoracije, poput motiva bastona koji uokviruje portal dvorišta, grba na kruni cisterne ili kriškaste škropionice za vodu na kapeli, upućuju na uobičajenu produkciju zadarskih radionica.

Utvrđena boravišta na zadarskim otocima podizali su zadarski patriciji i imućni građani prije svega kao centre gospodarske djelatnosti vezane uz njihove zemljoposjede na otocima. Podizani s takvom namjenom, sklopovi zadržavaju jednostavnu i ekonomskim potrebama prilagođenu arhitekturu s naglašenim fortifikacijskim elementima, neophodnim u nesigurnim vremenima 16. i 17. stoljeća. Ladanjska kuća obično je samo manjim dijelom (stambenim katom) bila namijenjena boravku vlasnika, dok je veći dio kuće, prizemlja i potkrovlja bio namijenjen skladišnim prostorima i

proizvodnim pogonima poput tjeska za grožđe ili mlina za masline. Takvi sklopovi predstavljali su važne centre ruralne ekonomije te su često bili jezgra nastanka budućih naselja, poput Makovca, dijela Malog Iža koji je nastao okupljanjem kolonatskih kuća oko sklopa Begna. Uz to, ladanjski sklopovi su funkcionirali kao refugiji u vrijeme kužnih bolesti i ratnih nemira u gradu. Naime, arhivski zapisi već od kraja 15. stoljeća svjedoče da su vlasnici podizali takva boravišta s izrazitom namjerom da ih koriste u vrijeme epidemija kuge koje su periodično zahvaćale gradsko središte.¹⁸ Osim vlasnika, dobro utvrđene ladanjske sklopove koristili su i njihovi koloni, pa je poznato da je *Turan* u Malom Ižu služio kao sklonište stanovnicima Iža u vrijeme pljačkaških pohoda s mora. Obrambenoj namjeni se pritom na Ižu, osim izraženih fortifikacijskih elemenata, treba pripisati i položaj sklopa koji je na povišenom i od mora udaljenom mjestu bio istodobno udaljen od opasnosti i služio kao izvidnica. U ladanjsko-gospodarskim sklopovima ponekad je stalno bila naseljena jedna seljačka obitelji poput one koja se spominje u utvrđenom ljetnikovcu obitelji Soppe na otoku Bapcu,¹⁹ ali i kod Begne na Ižu gdje se Karlo Begna u 17. stoljeću obavezuje providjeti svome kolonu, koji je do tada živio u njegovoj kući, vlastitu nastambu na Ižu. Čini se, prema navedenom, da je ladanjska komponenta bila najmanje izražena pri podizanju utvrđenih sklopova na zadarskim otocima tijekom 16. stoljeća, no ona je bila onakva kakvu je omogućavalo nesigurno vrijeme i u skladu s mogućnostima vlasnika. Tek se smirivanjem prilika tijekom 17. stoljeća na zadarskim otocima javljaju ljetnikovci s manje obrambenih značajki i izrazitije ladanjske namjene. Stoga ljetnikovac Begna, unatoč skromnoj arhitekturi i recentnim pregradnjama, predstavlja reprezentativan primjer ladanjske arhitekture 16. stoljeća na zadarskim otocima.

BILJEŠKE

1 Od starijih zadarskih historiografa C. F. Bianchi spominje samo kapelicu u sklopu ljetnikovca (CARLO FEDERICO BIANCHI, *Zara christiana II*, Tipografia Woditzka, Zadar, 1879., 84). Vladislav i Alfons Cvitanović u svojim su radovima posvećenim otoku Ižu iznijeli neke povijesne podatke vezane uz zemljišni posjed porodice Begna: VLADISLAV CVITANOVIĆ, *Otoci Iž i Premuda*, Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, 1 (1954.), 69–107; ALFONS CVITANOVIĆ, *Otok Iž*, Mjesna zajednica, Veli Iž, 1989., 98. Kao fortificirani dvorac obitelji Fanfogna-Begna s tri oble kule spominje ga A. R. Filipi: AMOS RUBE FILIPI, *Senjski Uskoci i zadarsko otočje*, Pomorski zbornik, 2 (1964.), 619, a I. Petricioli ga je prvi vrednovao kao utvrđeni ljetnikovac iz 17. stoljeća: IVO PETRICIOLI, *Ladanjska arhitektura*, Zadar pod mletačkom upravom: 1409–1797, Filozofski fakultet, Zadar, 1987., 550. Poslije je M. Domijan protegnuo dataciju ljetnikovca na razdoblje 16. i 17. stoljeća: MILJENKO DOMIJAN, *Zapuštena graditeljska baština, izložba o monumentalnoj stambenoj arhitekturi u zadarskom kraju*, katalog izložbe, (ur.) Miljenko Domijan, Narodni muzej, Zadar, 1981.

2 NADA KLAIĆ, *Formiranje patricijata kao trgovačko-posjedničke aristokracije*, Zadar u srednjem vijeku do 1409., Filozofski fakultet, Zadar,

1976., 227; TOMISLAV RAUKAR, *Zadar u XV stoljeću. Ekonomski razvoj i društveni odnosi*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1997., 119, 125–127, 162, 207.

3 VLADISLAV CVITANOVIĆ (bilj. 1), 89–92.

4 Jedna je od najbogatijih i ekonomski najstabilnijih zadarskih patricijskih porodica koja se već u 14. stoljeću ističe velikim zemljoposjedom u okolici Zadra; TOMISLAV RAUKAR (bilj. 2), 118–119, 162.

5 Porodica Begna se kao posjednik javlja na Ižu prvi put 1411. godine; VLADISLAV CVITANOVIĆ (bilj. 1), 69–107.

6 Državni arhiv Zadar (dalje: DAZd), Zadarski bilježnici (dalje: ZB), Antonius de Zandonatis, BI, FI/g, 1506. 20. XII.; DAZd, Spisi obitelji Corponese, kut. 3, sv. 175, fol. 2.; Ivan Begna je nadalje, u ime svoje žene Ivane, na istom položaju u blizini mora kupio zemlju i 1508. godine (DAZd, ZB, Antonius de Zandonatis, BI, FI/i, 1508. 21. III.), a sljedeće je godine uvećao svoj posjed za čak 110 gonjaja (DAZd, ZB, Iohannes Philippus Raymundus, B un, FI/2a, fol. 34, 1509. 18. V.).

7 DAZd, ZB, Antonius de Zandonatis, BI, FI/a, 1501. 20. VIII.

8 O djelovanju Petra Meštričevića u Zadru vidi u: IVO PETRICIOLI, *Renesansni kipar Petar Meštričević*, Umjetnička baština Zadra, (ur.) Jelena Hekman, Matica hrvatska, Zadar, 2005., 171–180.

9 DAZd, Spisi obitelji Corponese, kut. 3, sv. 175, fol. 5.

10 DAZd, Mape catastali 1830., Comune Eso Siroccale, fol. III.

11 Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zadru, Fototeka, Mapa Mali Iž – Naselje Mali Iž – Turanj – Kaštel Begna, inv. br. 13974.

12 Već se sredinom 15. stoljeća spominje na ladanjskoj kući obitelji Grisogono na otoku Ugljanu prozorčić koji je trebalo staviti na zid *studia* (DAZd, ZB, Iohannes de Calcina, B I, F I, fol. CCLVII–CCLVIIv, 1442. 2. II.; CVITO FISKOVIĆ, *Zadarski sredovječni majstori*, Pododbor Matice hrvatske, Zadar, 1959., 162.), a takvi mali prozorčići sačuvani su

na ladanjskim kućama obitelji Fanfogna u Velom Ižu te obitelji Gverini u Salima na Dugom otoku.

13 Rijetka arhivska svjedočanstva o ladanjskim kućama na zadarskim otocima u 16. stoljeću spominju prizemlja namijenjena većinom gospodarskim sadržajima, a katove stambenim prostorima, o čemu svjedoči dokument o podjeli ladanjske kuće obitelji Fanfogna u Velom Ižu iz 16. stoljeća: DAZd, Spisi obitelji Corponese, kut. 2, sv. 90, fol. 1v–2v, 1530.

14 CARLO FEDERICO BIANCHI (bilj. 1), 84.

15 Riječ je o čestom obliku posuda za vodu s unutarnjim uzljebinama i vanjskim reljefnim istakom poput kriški.

16 Opširnije o karakteristikama arhitekture ljetnikovaca 16. stoljeća u: SOFIJA SORIĆ, *Ladanjsko graditeljstvo na zadarskom otočju od kraja 14. do početka 18. stoljeća*, doktorska disertacija, Zagreb, 2013., 128–164.

17 Oblik utvrde, vrlo sličan onome u Malom Ižu, a koji pokazuje kontinuitet tradicionalnih oblika utvrđenja, je utvrda na Šolti pokraj Gornjeg Sela, gdje se na lokalitetu Starine nalazi kaštel kvadratnog tlocrta s dvije polukružne kule na dijagonalno suprotnim kutovima građevine. Kule su uskim prolazom povezane s unutrašnjim prostorom kaštela, na sličan način kako su postavljene one u Malom Ižu. Građevina se sastoji od donjeg dijela (do prvog kata) koji potječe iz kasnoantičkog razdoblja (dio obližnje vile rustike), a u kasnije doba (srednji vijek ili poslije) dodane su kružne kule i ostatak gornjeg dijela zidova; FRANJO OREB, *Prehistorijsko, antičko i starokršćansko razdoblje na otoku Šolti*, Otok Šolta: monografija, Mladost, Zagreb, 1990., 56, 61.

18 Takav je zapis sačuvan primjerice za kuću Ivana Venturina na otoku Ugljanu (DAZd, ZB, Iohannes de Salodio, B III, F III/4, fol. 4v, 1486.

15. X.) te za kuću Zoila Nassisa na otoku Ižu (DAZd, ZB, Gregorius de Bosco, B III, F III/6, fol. 21, 1487. 4. VIII.).

19 SOFIJA SORIĆ, *Utvrđeni ljetnikovac obitelji de Soppe na Bapcu*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, 50 (2008.), 47–62.

Summary

Sofija Sorić

Begna Family Fortified Villa on the Island Iž

During Turkish inroads into the Zadar area in the 16th century, its islands remained the only available territory where villas could be built. The patricians and wealthy merchants of Zadar started to build fortified residential and farming complexes mostly comprising a villa, a tower, a chapel and utility buildings enclosed by high walls. The best preserved of these complexes in the Zadar area is the Begna family villa on the island Iž. The large two-story central residential-farming building is protected by surrounding walls secured by three towers placed at the corners of the residential complex, and a chapel placed at some distance in the outer gardens. Two towers, placed diagonally (one at the front, the other at the back of the complex) are round, and the third is square. Certainly the best preserved of the three is the front tower, which also protects the main entrance to the complex. Some smaller garden areas which survived are strung along the lateral walls. They surround the chapel, its front aligned with the walls of the complex. This chapel, dedicated to the Nativity of the Virgin, is built on a rectangular plan, without a prominent apse, with a massive belfry surmounting its front.

The estate also had buildings in the adjacent small bay, e.g. an olive press, a storehouse for shipping equipment and a pier. This complex is architecturally modest, with the scantiest Renaissance architectural ornaments, marked by a reduced yet thoughtful distribution of its buildings and the formal consistency of all its constituent parts. The villa especially can be seen as the result of a well-planned architectural concept realized with some expediency.